

ПРАВО

УДК 341.645:343.15

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2217.2025.63.52-57>

Оксана БЕРИСЛАВСЬКА, канд. юрид. наук, доц.

ORCID ID: 0000-0002-8785-6623

e-mail: berislavska@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Ігор ГАВРИШКЕВИЧ, офіцер-слухач

ORCID ID: 0009-0003-8860-4510

e-mail: gavrishcevh70@gmail.com

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

**ПРАКТИКА МІЖНАРОДНОГО КРИМІНАЛЬНОГО СУДУ
В ПРОЦЕСІ ДОКАЗУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ: ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Вступ. У статті розглянуто значення Практичного керівництва Чемберса для вдосконалення правозастосовної практики в Україні, яке є важливим джерелом для розуміння процедурних аспектів збирання доказів і доказування, а також судового розгляду справ, що стосуються найтяжчих міжнародних злочинів. Актуалізовано доцільність використання практики Міжнародного кримінального суду (далі МКС) у судочинстві України під час кримінального провадження щодо воєнних злочинів. Ураховано рекомендації суддів МКС щодо вивчення тлумачення понять за вироками в аналогічних провадженнях (зокрема щодо воєнних злочинів, агресії, сексуального та гендерно зумовленого насильства).

Методи. Основним методом дослідження є порівняльно-правовий, який застосовано до Практичного керівництва Чемберса й постанов Пленуму Верховного Суду (далі ВС) з метою порівняння статусу цих документів, обов'язковості їх виконання та адаптації процедур МКС до розслідування воєнних злочинів в Україні. Крім цього, було застосовано історико-правовий метод, який полягає в аналізі законодавства, виявленні закономірностей і тенденцій щодо інституціоналізації судових прецедентів шляхом дослідження в історичному контексті діяльності міжнародних трибуналів та МКС.

Результати. Виявлено низку прогалин у кримінально-правовому полі щодо відсутності офіційного перекладу Практичного керівництва Чемберса для вивчення судової практики МКС. З огляду на це запропоновано доповнити Кримінальний процесуальний кодекс України (далі КПК), а саме розділ IX-2 "Особливості співробітництва з Міжнародним кримінальним судом" нормою, яка б зобов'язала центральні органи влади України застосовувати практику Міжнародного кримінального суду на рівні з постановами Пленуму ВС.

Висновки. Порівняння Практичного керівництва Чемберса з постановами Пленуму ВС за теорією статусів демонструє їхню спільну мету – уніфікацію правозастосовної практики, але в різних правових контекстах. Керівництво є внутрішнім документом МКС, спрямованим на регулювання процедур у справах про міжнародні злочини, тоді як постанови Пленуму ВС мають ширший вплив у національній правовій системі України. Обидва документи не мають прямої законодавчої сили, але відіграють ключову роль у забезпеченні послідовності та справедливості правосуддя. Ураховуючи той факт, що на Міністерство юстиції України покладено завдання щодо перекладу документів МКС відповідно до п. 4 ч. 3 ст. 618 КПК, необхідно організувати переклад Практичного керівництва Чемберса й забезпечити інтегрування наведеної там судової практики в систему кримінального процесуального права України.

Ключові слова: доказування, Кримінальний процесуальний кодекс України, Міжнародний кримінальний суд, міжнародне співробітництво, Практичне керівництво Чемберса, постанови Пленуму Верховного Суду, Римський статут, судовий прецедент.

Вступ

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження стало не лише предметом спеціальних міжнародних договорів, а й визначальним критерієм широкої міжнародної співпраці держав, умовою подальшого розвитку дипломатичних, правових, економічних відносин.

На думку Пан Гімуна, експерта-секретаря ООН, якщо злочинність переступає через національні кордони, то так само мають робити й правоохоронні органи. Якщо правопорядок порушується не в одній, а в багатьох країнах, органи, що захищають його, не можуть обмежуватися виключно національними засобами (Ахтирська, & Костюченко, 2019).

Метою статті є теоретико-правовий аналіз Практичного керівництва Чемберса (англ. *Chamber trial Manual*), яке набуло особливої ваги після ратифікації Римського статуту (далі РС). Це зумовлює необхідність знання міжнародного кримінального та гуманітарного права, а також винесення на обговорення пропозицій, які можуть позитивно вплинути на правозастосовний процес під час розгляду судами кримінальних проваджень за найтяжчі міжнародні злочини та винесення вироків за ними.

Огляд літератури. Питання міжнародного співробітництва з МКС висвітлено у працях багатьох учених із різних аспектів. Зокрема, у міжнародно-правовому аспекті ми виділяємо праці М. Гнатовського (Гнатовський, 2022), В. Пилипенка (Пилипенко, 2023), О. Червякової (Червякова, 2020) та М. Смирнова (Смирнов, 2022), де автори наголошують на усвідомленні необхідності застосовувати РС для міжнародного кримінального переслідування винних у воєнних злочинах, скоєних на території України з 2014 року. Також ґрунтовний й комплексний підхід щодо співробітництва з МКС містить стаття авторства О. Дроздова, О. Дроздової, М. Карпенка, В. Зуєва (Дроздов та ін., 2022), яка розкриває організаційні, юрисдикційні та кримінальні процесуальні аспекти такої співпраці, а у процесуальному та криміналістичному аспектах на особливу увагу заслуговує праця Н. Ахтирської та О. Костюченко "Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження..." (Ахтирська, & Костюченко, 2019).

Методи

Основним методом дослідження є порівняльно-правовий, який застосовано до Практичного керівництва Чемберса й постанов Пленуму ВС із метою порівняння статусу цих

документів, обов'язковості їх виконання та адаптації процедур МКС до розслідування воєнних злочинів в Україні. Крім цього, було застосовано історико-правовий метод, який полягає в аналізі законодавства, виявленні закономірностей і тенденцій щодо інституціалізації судових прецедентів шляхом дослідження в історичному контексті діяльності міжнародних трибуналів та МКС.

Результати

У 2026 році відбудуться вибори суддів МКС, і Україна може висувати свого кандидата, оскільки з 1 січня 2025 року Кримінальний кодекс України було приведено у відповідність до РС МКС. Однак це виклик, про подолання якого необхідно думати вже сьогодні, і раціональним шляхом вирішення цієї прогалини може стати переклад практики МКС, що сприятиме підвищенню обізнаності суддів та якості судових рішень, зокрема й в умовах правосуддя, що реалізується при відсічі збройній агресії російської федерації.

Директор УГСПЛ О. Павліченко вважає, що людина, яка обійматиме посаду судді МКС, має бути обізнана в питаннях міжнародного кримінального й міжнародного гуманітарного права, мати практичний досвід розслідування воєнних злочинів і злочинів проти людяності (Українська Гельсінська спілка з прав людини, 2025).

У ретроспективі, укладання Лондонської угоди у 1945 році, яка встановлювала юрисдикцію, процедури й визначала міжнародні злочини, для притягнення воєнних злочинців часів нацистського рейху до відповідальності в Міжнародному воєнному трибуналі, значною мірою не дало поштовху до створення "зразкового" трибуналу, адже кожен із наступних, зокрема МКТЮ і МКТР, мали безпрецедентний характер, а тому розроблених раніше правових інструментів створення та функціонування спеціальних воєнних трибуналів, можливо, виявилось недостатньо, а механізм судового прецеденту при розгляді таких справ не працював.

Про той період слушно пишуть Н. Ахтирська та О. Костюченко: під час Другої світової війни одним із найважливіших міжнародних документів стала спільна декларація урядів Бельгії, Великобританії, Голландії, Греції, Люксембургу, Норвегії, Польщі, США, СРСР, Чехословаччини, Югославії та Французького національного комітету про знищення гітлерівськими військами єврейського населення Європи від 18 грудня 1942 року. Наступним значним за завданнями й надбаннями став період міжнародного співробітництва щодо кримінального провадження у справах про воєнні злочини, який охоплює 1945–1991 роки. Новий етап становлення міжнародних відносин щодо врегулювання системи інститутів надання правової допомоги у кримінальному судочинстві був розпочатий прийняттям Статуту Організації Об'єднаних Націй і Статуту Міжнародного Суду від 26 червня 1945 року. Потім на закладених ними принципах було прийнято: угоду між урядами Союзу Радянських Соціалістичних Республік, Сполучених Штатів Америки, Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії і тимчасовим урядом Французької Республіки про судові переслідування та покарання головних військових злочинців європейських країн осі від 8 серпня 1945 року; Статут Міжнародного військового трибуналу для суду та покарання головних військових злочинців європейських країн осі від 8 серпня 1945 року; Резолюцію 3 (I) Генеральної Асамблеї ООН "Видача та покарання військових злочинців" від 13 лютого 1946 року; Резолюцію 95 (I) Генеральної Асамблеї ООН "Утвердження принципів міжнародного права, що визнані Статутом Нюрнберзького трибуналу" від 11 грудня

1946 року; прокламацію, якою створювався Міжнародний військовий трибунал для Далекого Сходу від 19 січня 1946 року. Окремі аспекти надання правової допомоги розглядалися у: мирному договорі з Італією, який уклали Південна Африка, СРСР, Великобританія, Австралія, Білорусь, Бельгія, Бразилія, Греція, Індія, Італія, Канада, Китай, Нідерланди, Нова Зеландія, Польща, Франція, США, Чеська Республіка, Ефіопія, Югославія; в мирному договорі з Угорщиною, який уклали Південна Африка, Австралія, Білорусь, Великобританія, Угорщина, Індія, Канада, Нова Зеландія, СРСР, США, Чеська Республіка, Югославія, від 10 лютого 1947 року; мирному договорі з Фінляндією, який уклали Південна Африка, СРСР, Австралія, Білорусь, Великобританія, Індія, Канада, Нова Зеландія, Фінляндія, Чеська Республіка від 10 лютого 1947 року; мирному договорі з Болгарією, який уклали Югославія, Болгарія, СРСР, США, Великобританія, Австралія, Білорусь, Чеська Республіка, Греція, Індія, Нова Зеландія, Південна Африка від 10 лютого 1947 року (Ахтирська, & Костюченко, 2019).

Автори також зазначають, що тлумачення окремих термінів надавалося в Резолюції 110 (II) Генеральної Асамблеї ООН "Заходи, що мають вживатися проти пропаганди та розпалювачів нової війни" від 3 листопада 1947 року та Резолюції 170 (II) Генеральної Асамблеї ООН "Видача злочинців війни та зрадників" від 31 жовтня 1947 року. Цьому етапу взаємодії правоохоронних органів і суду в межах кримінального судочинства також притаманне зосередження на боротьбі з конкретними видами злочинів. Зокрема, 27 листопада 1947 року в Нью-Йорку був підписаний Протокол про зміну Конвенції про боротьбу з торгівлею жінками та дітьми від 30 вересня 1921 року та Конвенції про боротьбу з торгівлею поволітніми жінками, що укладена у Женеві 11 жовтня 1933 року. Конвенція ООН про запобігання злочину геноциду та покарання за нього від 9 грудня 1948 року передбачала, що геноцид, незалежно від того, вчиняється він у мирний або воєнний час, порушує норми міжнародного права, тому проти нього країни-члени Конвенції зобов'язуються вживати заходів попередження та карати за його вчинення (ст. 1). Вирішуючи питання видачі злочинців, країни погодилися з тим, що цей злочин не є політичним, а тому вони зобов'язані здійснювати видачу відповідно до свого законодавства й чинних договорів (ст. 7) (Ахтирська, & Костюченко, 2019).

У науковій літературі Сполученого Королівства фундаментальним для функціонування судового прецеденту є визначення *ratio decidendi*, тобто основної аргументації, на основі якої було прийнято рішення у справі і яка є обов'язковою для судів нижчих інстанцій, що порівняно з трибуналами є недопустимим, адже воєнні трибунали не були ієрархічними. А. Гудхарт у своїй класичній статті "Визначення *ratio decidendi* у справі" зазначав, що, за можливим винятком, юридичний термін "злий умисел" – це найоманливіший вираз у праві, оскільки причина, яку суддя наводить для свого рішення, ніколи не є обов'язковою частиною у прецеденті (Goodhart, 1930).

Отже, існує припущення, що більша визначеність у праві є найважливішою перевагою доктрини судового прецеденту. Із цієї переваги випливають інші переваги, наприклад, існування прецеденту може застерегти суддю від помилки, якої він міг би припуститися, якби залишився сам на сам без будь-яких вказівок. Також більша визначеність у праві може допомогти особам загалом упорядкувати свої справи та прийти до врегулювання з певною часткою впевненості. Однак перевага визначеності втрачається там, де випадків занадто багато або

вони занадто заплутані. Це може статися через процес розрізнення прецедентів і надмірного уточнення принципів, утілених у них, або просто через нездатність правильно відрізнити співвідношення рішення і його *obiter dicta*. Судовий прецедент, або *stare decisis*, є основою для більшої визначеності у праві, як це практикується в державах, що сповідають англосаксонську систему права. З XI ст. королівські судді виносили вироки, що послужили базою для кримінального права Англії. Протягом XI–XIII ст. відповідальність за деякі злочини встановлювалася за загальним правом. Їхнє визначення слід шукати не у статутах, а в рішеннях суддів. При цьому йшлося не тільки про визначення злочину як такого, а й про покарання, що має призначатися винному.

Повертаючись до історико-правових витоків, зазначимо, що в той самий час, тобто у XI–XIII ст., первинною базою права на території українських земель стало розвинуте право Київської Русі. Особливу роль відігравала "Руська Правда", яка значно вплинула на розвиток правових систем Великого князівства Литовського і Польського королівства. Правова система в українських землях формувалася також на основі місцевого звичаєвого права, роль якого в регулюванні суспільних відносин була доволі значною; особливо помітно це було в Польському королівстві, де звичаєве право набуло найширшого застосування. Не слід забувати й те, що розповсюдження на українських землях набуло польське й литовське право, а згодом – і право Речі Посполитої. Прimitно, що польське право, незважаючи на неодноразові спроби кодифікації, так і не було систематизоване. Замість цього в Польському королівстві сформувалися збірники, які охоплювали видані раніше статутні конституції та норми звичаєвого права. Серед законодавчих актів особливого значення набули Генріхові статуту 1572 року. Результатом цього стала поява у Великому князівстві Литовському у XV ст. Судебника, а у XVI ст. – трьох Литовських статутів, а згодом Судебника 1648 року, або Статуту Казимира, що став першим кодексом кримінального і кримінально-процесуального права Великого князівства Литовського. Його основою стали місцеве звичаєве право й судова практика. Крім того, багато було запозичено з "Руської Правди" (Шигаль, 2018).

Як бачимо, в Україні, ураховуючи історичну спадщину, склалася достатньо велика, навіть, певною мірою, "накопичувальна" система судової практики та звичаєвого права. Проте в пошуках одноманітності трактування закону у справах, що перебувають у юрисдикції МКС і стосуються найтяжчих міжнародних злочинів, судова практика історично домінує. Україна не належить до англосаксонської правової сім'ї, що сповідує доктрину судового прецеденту, однак приналежність до романо-германської правової сім'ї не заперечує використання судової практики. Головна розбіжність правового прецеденту й судової практики полягає у тому, що практика не є джерелом права, а має рекомендаційний характер.

Що стосується МКС, то він не належить до жодної традиційної правової сім'ї у класичному розумінні, оскільки його правова природа є унікальною і базується на міжнародному праві. МКС функціонує на основі Римського статуту, який є міжнародним договором, що поєднує елементи різних правових традицій, насамперед загального й континентального права, а також міжнародних правових принципів. З огляду на це, постає питання про доцільність використання практики МКС у судочинстві України під час кримінального провадження щодо воєнних злочинів. Судді МКС рекомендують вивчати

тлумачення понять за вироками в аналогічних провадженнях (зокрема щодо агресії, сексуального та гендерно зумовленого насильства).

Водночас звертаємо увагу на те, що в законодавстві України відсутнє врегулювання розглянутого підходу, на відміну від використання практики ЄСПЛ, на чому наголошено у ст. 17 Закону України "Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини" (Верховна Рада України, 2006).

Одним із допоміжних документів для єдності судової практики МКС є Практичне керівництво Чемберса (аналог постанов Пленуму ВС або висновків Великої Палати ВС) (International Criminal Court, 2023^b), у якому відображається динаміка оцінювання, перегляду підходів суду до окремих доказів залежно від ситуації. Доцільно для поліпшення судової практики в Україні здійснити переклад судової практики МКС, що сприятиме підвищенню обізнаності суддів і якості судових рішень.

В угоді між Кабінетом Міністрів України та МКС про створення офісу Міжнародного кримінального суду в Україні від 23.03.2023 року було визнано важливість міжнародного співробітництва для розслідування і кримінального переслідування злочинів, що належать до юрисдикції цього суду (Верховна Рада України, 2023), а в Законі України "Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього" від 21.08.2024 року відповідно до п. 2 ст. 87 РС МКС зазначено: "Україна заявляє, що прохання Міжнародного кримінального суду про співробітництво та будь-які документи, що до нього додаються, мають надсилатися українською мовою або супроводжуватися перекладом на українську мову" (Верховна Рада України, 2024), разом із тим у повній редакції зазначений п. 2 ст. 87 РС МКС у заключній частині має таку норму: "Подальші зміни такого вибору здійснюються відповідно до Правил процедури і доказування" (Верховна Рада України, 1998). Станом на час написання цієї роботи "Правила процедури і доказування" офіційного публічного перекладу на українську мову не мають.

У світлі розуміння поняття "судової практики" немає однастайності в позиції до його визначення, проте у ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН зазначено, що судові рішення та вчення найкваліфікованіших публіцистів різних країн є лише допоміжним засобом для визначення норм права, але не для їх створення (International court of justice, 1945).

Щодо контексту про міжнародні злочини, які входять до юрисдикції МКС, то тут діє усталена практика, де відповідальність за такі діяння не має терміну давності, що є найважливішим у питанні вивчення практики МКС. МКС не покликаний замінювати національні суди або національні системи кримінального судочинства, він доповнює їх. Він може розслідувати і, за наявності підстав, переслідувати та притягувати до відповідальності фізичних осіб, тільки якщо відповідні держави цього не роблять або не бажають, або не здатні належно робити. Це може відбутися, коли провадження невинувато затягуються або мають на меті вигороджування фізичних осіб від кримінальної відповідальності. Інакше кажучи, МКС діє за принципом *доповняльного правосуддя*, а також це поняття відоме як *принцип взаємодоповнюваності*, або *принцип комплементарності*, згідно з яким пріоритет надається національним системам правосуддя. Держави зберігають за собою первинну відповідальність за здійснення судочинства щодо осіб, які вчинили найтяжчі злочини (International Criminal Court, 2023a).

Практичне керівництво Чемберса не є нормативно-правовим актом у класичному розумінні, а радше, внутрішнім процедурним документом МКС, ухваленим суддями під час судового ретриту. Ментально й ситуативно це нашоухе на думку, що в Україні суди використовують аналогічний документ. І дійсно, це постанови Пленуму ВС, які, відповідно до ч. 6 ст. 13 Закону України "Про судоустрій і статус суддів", мають статус роз'яснень, які враховуються судами при застосуванні норм права, проте ключовим положенням у ст. 13 того самого закону є ч. 8, яка викладена в такій редакції: "Судові рішення інших держав, рішення міжнародних арбітражів, рішення міжнародних судових установ та аналогічні рішення інших міжнародних організацій щодо вирішення спорів є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених законом, а також відпущенні норм міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України" (Верховна Рада України, 2016).

Дискусія і висновки

Отже, повертаючись до статусу Практичного керівництва Чемберса, яке ґрунтується на РС МКС, Елементах злочинів МКС (пояснювальна записка до тлумачення статей 6, 7 та 8 РС МКС), Правилах процедури та доказування МКС (інструмент для застосування РС МКС), але не має прямої юридичної сили, як закони чи міжнародні договори, спробуємо відповісти на запитання: чи сприймається воно (керівництво) як категорія "судові рішення інших міжнародних організацій", що визначено у ч. 8 ст. 13 Закону України "Про судоустрій і статус суддів"?

Безумовно, що на перший погляд це методичне керівництво, яке систематизує найкращі практики суддів МКС для забезпечення одноманітності й ефективності судових процедур і має рекомендаційний характер, але фактично є обов'язковим для суддів МКС, оскільки спрямоване на уніфікацію судової практики; проте таку саму роль відіграють і постанови Пленуму ВС. Вони не є обов'язковими в сенсі джерела права, але мають значний авторитет, оскільки спрямовані на забезпечення єдності судової практики. В Україні законодавець не встановлює прямої обов'язковості виконання цих постанов, але суди нижчих інстанцій зазвичай їх ураховують, щоб уникнути суперечностей у правозастосуванні.

У вирокі Києво-Святошинського районного суду Київської області від 8 грудня 2023 року у справі № 369/358/23, у якому підсудного визнано винним у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 438 КК України, зокрема в "порушенні законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України". При цьому суд не вказав, про які саме міжнародні договори йде мова та які норми МГП було порушено. Прикладами одночасного посилення при кваліфікації діяння як "іншого порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України", що було вчинено стосовно військовополоненого *hors de combat*, і на Конвенцію про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року (ЖК IV), і на Конвенцію про поводження з військовополоненими від 12 серпня 1949 року (ЖК III), є вирок Чернігівського районного суду Чернігівської області від 29 січня 2024 року у справі № 748/3511/23 і вирок Деснянського районного суду м. Чернігова від 13 червня 2024 року у справі № 748/2095/23 (Верховний Суд, 2025).

З огляду на прогалину, а саме не конкретну вказівку, про які саме міжнародні договори йдеться і які норми МГП порушено, можемо припустити заяви про

некомпетентність суду і наявність сумнівів у забезпеченні передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод права на справедливий суд (Верховна Рада України, 1950).

У Практичному керівництві Чемберса акцент на захисті підсудних є критично важливим для українських реалій, де підсудні у справах про воєнні злочини часто стикаються з погрозами й тиском. Застосування протоколів МКС щодо поводження з конфіденційною інформацією може допомогти українським судам і слідчим органам розробити ефективні механізми захисту, зокрема для постраждалих від злочинів, наприклад жертв сексуального насильства, яке стало поширеним явищем у зонах конфлікту. Як попередній висновок, вважаємо, що неврахування судової практики МКС надалі може спричинити небезпеку для верховенства права та погіршення якості правосуддя. Така наша теза підкріплюється ще й тим, що воєнні злочини не мають терміну давності, а процес їх розслідування, очевидно, триватиме десятиріччя.

Отже, порівняння Практичного керівництва Чемберса з постановами Пленуму ВС за теорією статусів демонструє їхню спільну мету – уніфікацію правозастосовної практики, але в різних правових контекстах. Керівництво є внутрішнім документом МКС, спрямованим на регулювання процедур у справах про міжнародні злочини, тоді як постанови Пленуму ВС мають ширший вплив у національній правовій системі України. Обидва документи не мають прямої законодавчої сили, але відіграють ключову роль у забезпеченні послідовності та справедливості правосуддя.

Для України вивчення Практичного керівництва Чемберса може бути корисним для адаптації процедур МКС до розслідування воєнних злочинів, особливо щодо захисту жертв, свідків і забезпечення ефективного судового розгляду. Переклад судової практики виконує одну із ключових функцій у суді – забезпечення однакового доступу до правосуддя для людей, які не володіють англійською чи французькою мовами.

З огляду на вищевикладене, а також урахувавши той факт, що на Міністерство юстиції України покладено завдання щодо перекладу документів МКС відповідно до п. 4, ч. 3, ст. 618 КПК (Верховна Рада України, 2012), необхідно організувати переклад Практичного керівництва Чемберса й забезпечити інтергування наведеної там судової практики в систему кримінального процесуального права України.

Внесок авторів: Оксана Бериславська – концептуалізація, методологія, аналіз джерел, написання (перегляд і редагування); Ігор Гавришкевич – аналіз джерел, підготовка теоретичних засад дослідження, написання (оригінальна чернетка).

Подяки. Автори висловлюють щирі подяки кандидатці юридичних наук, виконуючій обов'язки начальника навчальної лабораторії з вивчення права Європейського Союзу Національної школи суддів України Ахтирській Наталії Миколаївні за цінні коментарі та підтримку під час написання роботи.

Джерела фінансування. Це дослідження не отримало жодного гранту від фінансової установи в державному, комерційному або некомерційному секторах.

Список використаних джерел

Ахтирська, Н. М., & Костюченко, О. Ю. (2019). *Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження: теоретичні та практичні аспекти*. Логос.

Верховна Рада України. (1950). *Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами)* (Європейська конвенція з прав людини) (від 04.11.1950). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

- Верховна Рада України. (1998). *Римський Статут Міжнародного Кримінального Суду*. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
- Верховна Рада України. (2006). *Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини*. Закон України від 23.02.2006 № 3477-IV. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3477-15?lang=uk#Text>
- Верховна Рада України. (2012). *Кримінальний процесуальний Кодекс України* (від 13.04.2012 № 4651-VI). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
- Верховна Рада України. (2016). *Про судоустрій і статус суддів*. Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
- Верховна Рада України. (2023). *Угода між Кабінетом Міністрів України та Міжнародним кримінальним судом про створення Офісу Міжнародного кримінального суду в Україні*. Угода від 23.03.2023. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_001-23#Text
- Верховна Рада України. (2024). *Про ратифікацію Римського статуту Міжнародного кримінального суду та поправок до нього*. Закон України від 21.08.2024 № 3909-IX. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>
- Верховний Суд. (2025, 6 березня). *Судді ВС розповіли про виклики, пов'язані з війною, і про відповідну судову практику*. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1768002/>
- Гнатівський, М. М. (2022). *Правосуддя буде не швидким, але точно буде неминучим – Микола Гнатівський про воєнні злочини*. <https://pravo.ua/pravosuddia-bude-ne-shvydkym-ale-tochno-bude-nemynuchym-mykola-hnatovskiy-pro-voenni-zlochyyny/>
- Дроздов, О. М., Дроздова, О. В., Карпенко, М. О., & Зуєв, В. В. (2022). Співробітництво із міжнародним кримінальним судом: організаційні, юридичні та кримінальні процесуальні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*, 8, 484–492. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/110>
- Пилипенко, В. П. (2023). *Законодавство і практика України щодо імплементації Міжнародного гуманітарного права і положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду* (с. 323–372). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-424-5-17>
- Смирнов, М. (2022). Концептуальні питання співробітництва України з Міжнародним кримінальним судом. *Юридичний вісник*, 5, 198–205. <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2022.21>
- Українська Гельсінська спілка з прав людини. (2025, 8 січня). *Що дає Україні участь у клубі Римського статуту МКС?* <https://www.helsinki.org.ua/articles/shcho-daie-ukraini-uchast-u-klubi-rymskoho-statutu-mks/>
- Червякова, О. В. (2020). Проблеми та наслідки визнання Україною юрисдикції Міжнародного кримінального суду. *Теоретичні питання юриспруденції і проблеми правозастосування: виклики XXI століття* (с. 227–229). <https://pp-ss.pro/wp-content/uploads/2020/06/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%92..pdf>
- Шигаль, Д. А. (2018). *Історія держави і права України*. Право.
- Goodhart, A. L. (1930). Determining the Ratio Decidendi of a Case. *The Yale Law Journal*, 40, 2. <http://www.horty.umiaccs.io/courses/readings/goodhart-1930-ratio.pdf>
- International court of justice. (1945). *Statute of the International court of justice*. <https://www.icj-cij.org/statute>
- International Criminal Court. (2023a). *Зрозуміти Міжнародний кримінальний суд*. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-06/UICC-UKR-rgb.pdf>
- International Criminal Court. (2023b). *Chambers Practice Manual*. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-07/230707-chambers-manual-eng.pdf>
- References**
- Akhrytska, N. M., & Kostyuchenko, O. Yu. (2019). *International cooperation in criminal proceedings: theoretical and practical aspects*. Logos [in Ukrainian].
- Chervyakova, O. V. (2020). Problems and consequences of Ukraine's recognition of the jurisdiction of the International Criminal Court. *Theoretical issues of jurisprudence and problems of law enforcement: challenges of the 21st century* (pp. 227–229) [in Ukrainian]. <https://pp-ss.pro/wp-content/uploads/2020/06/%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%B2%D1%8F%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%9E.%20%D0%92..pdf>
- Drozdo, O. M., Drozdova, O. V., Karpenko, M. O., & Zuev, V. V. (2022). Cooperation with the International Criminal Court: Organizational, Jurisdictional and Criminal Procedural Aspects. *Legal Scientific Electronic Journal*, 8, 484–492 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/110>
- Goodhart, A. L. (1930). Determining the Ratio Decidendi of a Case. *The Yale Law Journal*, 40, 2. <http://www.horty.umiaccs.io/courses/readings/goodhart-1930-ratio.pdf>
- International court of justice. (1945). *Statute of the International court of justice*. <https://www.icj-cij.org/statute>
- International Criminal Court. (2023^a). *Understanding the International Criminal Court*. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-06/UICC-UKR-rgb.pdf>
- International Criminal Court. (2023^b). *Chambers Practice Manual*. <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2023-07/230707-chambers-manual-eng.pdf>
- Pylipenko, V. P. (2023). *Legislation and Practice of Ukraine on the Implementation of International Humanitarian Law and the Provisions of the Rome Statute of the International Criminal Court* (pp. 323–372). Baltija Publishing [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-424-5-17>
- Shigal, D. A. (2018). *History of the State and Law of Ukraine*. Law [in Ukrainian].
- Smirnov, M. (2022). Conceptual issues of Ukraine's cooperation with the International Criminal Court. *Legal Bulletin*, 5, 198–205 [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.32782/yuv.v5.2022.21>
- Supreme Court. (2025, March 6). *Supreme Court judges spoke about the challenges associated with war and the relevant judicial practice* [in Ukrainian]. <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1768002/>
- Ukrainian Helsinki Human Rights Union. (2025, January 8). *What does participation in the Rome Statute Club of the ICC give Ukraine?* [in Ukrainian]. <https://www.helsinki.org.ua/articles/shcho-daie-ukraini-uchast-u-klubi-rymskoho-statutu-mks/>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1950). *Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (with protocols)* (European Convention on Human Rights) (dated 04.11.1950) [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
- Verkhovna Rada of Ukraine. (1998). *Rome Statute of the International Criminal Court* [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2006). *On the execution of decisions and application of the practice of the European Court of Human Rights*. Law of Ukraine dated 23.02.2006. No. 3477-IV [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3477-15?lang=uk#Text>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2012). *Criminal Procedure Code of Ukraine* (dated 13.04.2012 No. 4651-VI) [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2016). *On the judicial system and the status of judges*. Law of Ukraine dated 02.06.2016. No. 1402-VIII [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2023). *Agreement between the Cabinet of Ministers of Ukraine and the International Criminal Court on the Establishment of the Office of the International Criminal Court in Ukraine*. Agreement dated 23.03.2023 [in Ukrainian]. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_001-23#Text
- Verkhovna Rada of Ukraine. (2024). *On the ratification of the Rome Statute of the International Criminal Court and amendments thereto*. Law of Ukraine dated 21.08.2024. No. 3909-IX [in Ukrainian]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3909-20#Text>

Отримано редакцією журналу / Received: 19.06.25
Прорецензовано / Revised: 27.06.25
Схвалено до друку / Accepted: 11.07.25

Oksana BERYSLAVSKA, PhD (Law), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-8785-6623
e-mail: berislavska@ukr.net
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

Ihor HAVRYSHKEVYCH, Master's Student
ORCID ID: 0009-0003-8860-4510
e-mail: gavryshcevicvh70@gmail.com
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

THE PRACTICE OF THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT IN PROVING WAR CRIMES: IMPLICATIONS FOR UKRAINE

Background. The article examines the significance of the Chamber trial Manual for improving law enforcement practice in Ukraine, which serves as an important source for understanding the procedural aspects of evidence collection and proof, as well as the trial of cases involving the most serious international crimes. The author highlights the expediency of applying the practice of the International Criminal Court (hereinafter – ICC) in Ukrainian criminal proceedings concerning war crimes. The author takes into account the recommendations of the ICC judges regarding the study of the interpretation of concepts based on verdicts in similar proceedings (in particular, cases concerning war crimes, aggression, sexual and gender-based violence, etc.)

Methods. The main research method is the comparative legal method, which is applied to the Chamber trial Manual and the Resolutions of the Supreme Court Plenums (hereinafter – SC) in order to compare the status of these documents, the mandatory nature of their implementation, and the adaptation of the ICC procedures to the investigation of war crimes in Ukraine. In addition, the author applied the historical and legal method, which consists in analyzing legislation, identifying patterns and trends in the institutionalization of judicial precedents, and studying the activities of international tribunals and the ICC in a historical context.

Results. The author identifies a number of gaps in the criminal law field, particularly regarding the absence of an official translation of the Chamber trial Manual and ICC case law. In view of this, it is proposed to supplement the Criminal Procedural Code of Ukraine (hereinafter – CPC), specifically Section IX-2 'Peculiarities of Cooperation with the International Criminal Court', with a provision obliging the central authorities of Ukraine to apply the practice of the International Criminal Court, along with the resolutions of the Supreme Court Plenum.

Conclusions. A comparison of the Chamber trial Manual with the SC Plenary Resolutions under status theory demonstrates that they share a common goal – the unification of law enforcement practice - but in different legal contexts. The Manual is an internal document of the ICC aimed at regulating procedures in cases of international crimes, while the SC Plenum Resolutions have a broader impact within the national legal system of Ukraine. Neither document has direct legislative force, but both play a key role in ensuring consistency and fairness in the administration of justice. Given that the Ministry of Justice of Ukraine is entrusted with the task of translating ICC documents in accordance with Article 618(4)(3) of the Criminal Procedural Code of Ukraine, it is necessary to organize the translation of the Chamber trial Manual and ensure the integration of the case law it contains into Ukraine's system of criminal procedure law.

Keywords: proof, Criminal Procedural Code of Ukraine, International Criminal Court, international cooperation, Chamber trial Manual, Resolutions of the Supreme Court Plenum, Rome Statute, judicial precedent.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The authors declare no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; or in the decision to publish the results.